

References

1. Systemy masovoi' komunikacii': procesy globalizacii' ta transformacii'. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/journalism/25746/>
2. Shvydka O. B. Komunikacijne seredovyshe v teorii' ta praktyci [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ic.ac.kharkov.ua/rio/v35/35-2-01.pdf>
3. Koehejn R., Naj Dzh. Transnacionalizm v nauke [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://sr1.narod.ru/kohen_nai.pdf
4. Vallerstajn I. Myr–systemy analizu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ibib.ltd.ua/2103-mir-sistemiy-analiz-19865.html>
5. Vojtovych R.V. Global'ne suspil'stvo jak nova forma social'noi' organizacii' u suchasnyh umovah [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/philolo/05vrvosu.pdf>
6. Kozlovec' M. A. Fenomen nacional'noi' identychnosti: vykyky globalizacii' [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://eprints.zu.edu.ua/6217/1/kozlovec_monograf.pdf
7. Valernstajn I. Analiz mirovyh sistem i situacija v sovremennom mire. – 1., 2001.

Shustenko S. O., Master of the Institute of international relations Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), sofiashustenko@mail.ru

The political aspect of communication systems and its prospects in the context of globalization

The scientific article studies the political aspect of communication systems and its prospects in the context of globalization.

Relevance of theoretical and practical significance of this article is that impact of global communication processes on the political life of society and international relations remains relevant in solving many international problems of a political nature. The analysis of the role and function of the global communications in the formation of global society as a whole entity is implied. The system and comparative methods were used to fulfil the objectives.

It is determined that the development impact of global communication processes on the political life of society caused by the modern problems of forming global communications network and the development of internal communication processes in the country. It is also determined by the modern problems of foreign relations and the necessity of management decisions on the development of communications on the national level.

Keywords: information communication technologies, globalization, global communications, mass culture, global communication network.

Шустенко С. А., магистр, Інститут міжнародних отношений Киевского национального университета ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), sofiashustenko@mail.ru

Политический аспект развития коммуникационных систем и их перспективы в контексте глобализации

Исследуется политический аспект развития коммуникационных систем и их перспективы в контексте глобализации.

Актуальность теоретического и практического значения данной статьи заключается в том, что при решении многих международных проблем политического характера актуальным остается влияние глобальных коммуникационных процессов на политическую жизнь общества и международные отношения. Применен анализ роли и функций глобальных коммуникаций в процессе формирования глобального общества как целостного образования. Для выполнения поставленных задач использованы сравнительный и системный методы.

Определено, что развитие влияния глобальных коммуникационных процессов на политическую жизнь общества обусловлено современными проблемами формирования мировой коммуникационной сети и развитием внутренних коммуникационных процессов в стране. Он также определяется современными проблемами внешнеполитических отношений и необходимостью принятия управленческих решений по развитию коммуникаций на государственном уровне.

Ключевые слова: информационно-коммуникативные технологии, глобализация, глобальные коммуникации, массовая культура, мировая коммуникационная сеть.

* * *

УДК 322

Гриньків М. В.,
здобувач кафедри політології, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), grinkivmaria@gmail.com

ПОЛІТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК РЕСУРСНІ МОЖЛИВОСТІ ТА СПОСОБИ ВПЛИВУ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА СУСПІЛЬСТВО

Здійснюється аналіз політичного потенціалу релігійних організацій. Розкриваються фактори, що визначають можливість політичного впливу релігійних організацій в державі.

Ключові слова: релігійна організація, соціальний капітал, соціальна і релігійна мережі, соціальні вчення.

Релігійні організації функціонують, розвиваються та змінюються в межах держави, що забезпечує існування релігії як соціального інституту. Функціонування релігійних організацій передбачає соціальну діяльність в основі якої – релігія, її цінності, моральні норми, традиції. Відповідно формується зовнішньо і внутрішньо спрямованість діяльності релігійних організацій (взаємні, спосіб життя, моделі поведінки і відповідні відбитки в менталітеті, політика та участь релігії в житті суспільства, зокрема в його політичному аспекті).

Релігійні організації виконують політичні функції у тих випадках, коли вони включаються в політичні процеси держави, через свою «непрофесійну» політичну участь, з метою захисту, актуалізації ідеї чи позиції у суспільстві, політичних або адміністративних позицій можуть бути, наприклад, підтримка, легітимізація або осуд відповідних політичних рішень, зовнішнього політичного курсу держави, діяльності політичної сили тощо.

Політичну роль релігійних організацій в Україні досліджують: А. Арістова, М. Бабій, В. Бондаренко, С. Бублик, В. Єленський, С. Здіорук, М. Кирюшко, А. Колодний, І. Онищук, П. Яроцький, С. Сьомін та інші. Зокрема, державотворчий та націєтворчий потенціал релігійних спільнот розкрито в колективній монографії «Релігійний чинник у процесах націє- та державотворення: досвід сучасної України» під авторством В. Войналовича, В. Єленського, М. Кирюшко, Н. Кочана, Н. Рубльової, та в дисертації В. Дементьєвої. Світоглядний потенціал релігії розкриває дисертаційне дослідження «Роль релігійного фактора в політичному житті України» М. Горячої. Інтеграційний потенціал релігії досліджувала І. Ломака. В згаданих наукових дослідженнях розкриті тільки окремі аспекти діяльності релігійних організацій та їх можливості у соціальній динаміці. Мета нашого дослідження – забезпечити цілісне розуміння можливостей релігійних організацій як їх політичного потенціалу.

Невід'ємною складовою механізму впливу релігійних організацій на політичні процеси є їх ресурсні можливості, що є своєрідним потенціалом. Таким чином, ми вправі розглядати політичний потенціал релігійних організацій, що полягає не у їх безпосередній участі в різних політичних процесах, а у можливості брати участь у таких процесах, в тому числі опосередковано, зокрема, впливати на своїх вірян та на суспільство в цілому. Таку можливість і забезпечує соціальний капітал релігійних організацій. Факторами, що визначають можливість політичного впливу релігійних організацій на суспільство виступають:

соціальний капітал, релігійна мережа, особисті зв'язки за межами релігійної спільноти, можливість використання різних каналів ЗМІ (власних громадських, державних та тих, що перебувають у іншій власності), співпрацю з органами державної влади, місіонерську, соціальну діяльність, освітні програми та навчальні заклади, соціальні вчення. Доцільно детальніше розглянемо кожний із згаданих факторів.

Місце, роль та значення релігійних організацій в суспільстві визначає їх потенціал (можливості їхньої діяльності), що формує основу соціального капіталу. Поняття «соціальний капітал» не має однозначного визначення. Деякі вчені (Р. Патнам, Ф. Фукуяма), в тому числі і українські (М. Лесечко і А. Чемерис, О. Михайловська, В. Слагін, Ю. Савко), зазначають що соціальний капітал має велике значення для розвитку громадянського суспільства та демократичних принципів і цінностей в державі.

Для того, щоб релігійні організації могли брати участь та впливати на суспільні процеси, доносити власну позицію, вони обов'язково повинні володіти певним соціальним капіталом. Французький філософ і соціолог П. Бурдьє у 1983 році у праці «Форми капіталу» започаткував концепцію соціального капіталу. Вчений розглядав його як сукупність актуальних або потенційних ресурсів, пов'язаних з наявністю міцних зв'язків мереж, більш-менш інституціоналізованих відносин взаємного знайомства і визнання [1, с. 66]. П. Бурдьє зазначає, що обсяг соціального капіталу, яким володіє «агент, залежить від розміру мережі зв'язків, які він може ефективно мобілізувати, і від обсягу капіталу (економічного, культурного або символічного), яким, у свою чергу, володіє кожен з тих, хто з ним пов'язаний» [1, с. 65]. Соціальний капітал у концепції П. Бурдьє фактично виступає «як атрибут осіб та організацій, що є продуктом особистих зв'язків, а не як колективне благо, доступне кожному» [8, с. 82].

Інший погляд має Дж. Коулман, який вважає, що соціальний капітал існує лише в взаємовідносинах індивідів, які базуються на повній надійності і абсолютній довірі [4, с. 126]. Соціальний капітал, зазначає вчений: «включає в себе безліч різних складових, які характеризуються двома спільними властивостями: вони, по-перше, складаються з декількох соціальних структур, і по-друге, полегшують певні дії акторів всередині структури, будь то індивід або корпорація» [4, с. 124]. Вчений виокремлює такі форми соціального капіталу: зобов'язання та очікування, які залежать від надійності соціального середовища, здатність соціальної структури до передачі інформаційних потоків і норм, супроводжуваних санкціями. Сутність соціального капіталу полягає в його вираженні в якості колективного блага, оскільки актор або актори, що створюють соціальний капітал, зазвичай отримують тільки малу його частину. А це призводить до недостатнього інвестування в соціальний капітал [4, с. 128].

Основна відмінність у концепціях цих вчених полягає у тому що якщо: «Дж. С. Коулман розвинув закономірність залежності індивідуального соціального капіталу від задоволення суспільних потреб, то П. Бурдьє визначав соціальний капітал із точки зору суспільної взаємодії, наголошуючи на його індивідуальних характеристиках» [10, с. 37].

Ф. Фукуяма у роботі «Довіра. Соціальні чесноти і шлях до процвітання», базуючись на концепції Дж. Коулмана, використовує поняття «соціального капіталу» і прирівнює його до довіри. Вчений визначає соціальний капітал як «певний потенціал суспільства або його частини, виникає як результат наявності довіри між його членами». Соціальний капітал створюється і передається за допомогою культурних механізмів – таких, як релігія, традиція, звичай [9, с. 22]. Ф. Фукуяма вслід за М. Вебером, зазначає, що довіра виникає як результат релігійної навички, тобто звички дотримуватися певних моральних норм, які відповідають вченням (заповідям) однієї з релігій [9, с. 28].

Схожої думки дотримується американський політолог Роберт Патнем, проте він розглядає соціальний капітал як частину політичного поля, в той час як Дж. Коулман розглядає цей феномен з економічної точки зору. Р. Патнем вважає, що соціальний капітал «представляє собою елементи соціальної організації, що сприяють взаємодії і співпраці членів суспільства для їх взаємної вигоди» [7]. Вчений зазначає, що від норм і структур участі громадян у суспільному житті залежить стан суспільства і функціонування суспільних інститутів. Фактично соціальний капітал в даному випадку виступає як опора і рушійна сила суспільного розвитку держави. «Соціальний капітал, – зазначає Р. Патнем, – втілений в нормах і мережах громадянської участі, є, ймовірно, попередньою умовою економічного процвітання, так само як і ефективного самоврядування» [5, с. 19]. Громадянське суспільство безпосередньо стимулює виробництво соціального капіталу (соціальних мереж і культурних норм), який у свою чергу, полегшує участь у політичному житті суспільства. Соціальні мережі використовуючи норми, цінності, довіру створюють певні зразки взаємодії, серед яких вагоме значення має політична участь. Мережі громадянської активності, включаючи групи інтересів і політичні партії, сприяють трансформації міжособистісної довіри в довіру до політичних інститутів. Основним різновидом соціальних мереж, які використовуються для примноження соціального капіталу, є мережі громадських організацій. У роботі «Гра в боулінг поодиночі: зміни в громадянському суспільстві Америки» Р. Патнем вважає, що обсяг соціального капіталу напряму залежить від масштабів діяльності громадських організацій, тобто від індексу довіри і членства в громадських організаціях. Р. Патнем вказує на залежність між соціальною зв'язаністю в суспільстві та громадською активністю і суспільною довірою [7]. Р. Патнем вимірює соціальний капітал за допомогою індивідуальних індикаторів, таких, як інтенсивність і сила контактів, членство в громадських об'єднаннях, електоральна активність, задоволеність взаєминами, дотримання норм взаємності, відчуття безпеки, довіра до сусідів і соціальних інститутів [13].

Спільною рисою у вищезгаданих підходах до розуміння соціального капіталу є наявність взаємовідносин в межах соціальної мережі, що базуються на довірі і спільних нормах та цінностях. Ці чотири складові є характерними і для релігійної організації. Де соціальна мережа втілена в мережі релігійних громад країни. Між членами спільноти та з духовними ієрархами постійно здійснюється внутрішня комунікація, яка базується на довірі. Спільне здійснення релігійної практики та комунікація всередині мережі формує у вірян спільні цінності та норми, на

яких базується вчення релігійної організації, а знання, розуміння і втілення цих норм і цінностей вважається проявом глибокої віри. Таким чином, релігійна організація як соціальний інститут володіє соціальним капіталом.

Слід також додати, що Р. Патнем, М. Вебер розглядають релігійні громади в якості своєрідного сховища соціального капіталу в Америці. Релігійна участь в Америці є чинником в основі якого релігійна віра та прямий вплив на громадянську активність через створення мереж соціальної підтримки для своїх членів, виховання моральних цінностей, громадської відповідальності [12, с. 19]. Ряд досліджень підтвердили тезу про важливу роль церковної приналежності в стимулюванні громадянської активності та політичної участі. Проте як зазначає Р. Патнем, процес секуляризації привів до зниження активності на рівні громадянських спільнот (громадянських об'єднань, волонтерських та благодійних рухів і асоціацій).

При дослідженні впливовості релігійної складової на політику та участі релігійних організацій у політичних процесах вчені часто звертаються до аналізу релігійної мережі. Адже наявність релігійного капіталу з його політичним бачення суспільних процесів, це лише основа для здійснення впливу. Саме тому вчений Ж.–П. Вільям розглядає сучасні релігійні організації як комунікативні мережі, що мають великий вплив на характер громадської активності [14, с. 26–41]. Для того, щоб політична позиція спільноти була почута всім суспільством та тими хто приймає політичне рішення, велике значення має соціальна мережа релігійної організації та спосіб її організації. Соціальну мережу релігійних організацій деякі вчені ділять на горизонтальну та вертикальну. Зокрема, американські дослідники М. Феннема і Дж. Тіллі визначають основною відмінністю між горизонтальними і вертикальними мережами – характер довіри, притаманний цим конфігураціям мереж [11, с. 26–41]. Вертикальні соціальні мережі необхідну для співпраці довіру зосереджують на джерелі влади, а у горизонтальних мережах відносини довіри є взаємними. Горизонтальні структури і неформальні мережі мають більший потенціал для відтворення і примноження соціального капіталу. Протестантським релігійним організаціям характерний горизонтальний характер зв'язків. Католицьким і православним релігійним організаціям притаманний вертикальний характер владних відносин. Р. Патнем зазначає, що «номінально подібні групи можуть користуватися різними типами соціальних взаємозв'язків. Наприклад, всі релігійні організації використовують принципи рівності ієрархії, але при цьому відносини всередині протестантських конгрегацій традиційно вважаються більш горизонтальними, ніж зв'язку в католицькій церкві» [6, с. 214–215]. Підкреслимо, що релігійна мережа є основою для формування соціального капіталу релігійних організацій та його політичного потенціалу, оскільки вона виступає способом передачі інформації та соціальним ресурсом.

Складовою механізми впливу релігійних організацій на політичні процеси є засоби впливу, одним з яких є мас-медіа. Проаналізуємо детальніше ресурсні можливості релігійних організацій в цій перспективі. Соціальний капітал релігійних організацій включає наявність власних засобів масової інформації та можливість використання приватних і державних мас медіа. Релігійні ЗМІ розглянемо

на прикладі України, де релігійним організаціям підпорядковується окрім центральних і велика кількість дрібних місцевих релігійних видань, переважно парафіяльних газет різного тиражу. В виданнях релігійних організацій викладається інформація катехитичного, морального змісту, новини, офіційні документи церкви та пастирські послання, проте мають місце і теми соціально-політичного спрямування. Розглянемо найбільші в Україні релігійні організації і їх ЗМІ.

Практично кожна релігійна організація має своє видання, проте їх присутність в Інтернеті та частота оновлення потребує ще доопрацювання. Релігійні організації охоплюють широкую аудиторію, оскільки публікуються видання для читачів різних груп, тобто за віком, статтю тощо. Окрім вищезазначених власних ЗМІ для здійснення комунікації з усім суспільством (звернення, висвітлення власної діяльності, тощо) релігійні організації використовують державні та комерційні. Що стосується соціальної та політичної тематики в виданнях, то в православних, греко-католицьких, іудейських вона має місце. Політична тематика частіше звучить з вуст духовних ієрархів з приватних і державних ЗМІ. Звичайно в нерелігійних ЗМІ релігійні організації можуть бути присутні в значно менших масштабах і на тематику, яка цікава широкій аудиторії. Така присутність буває часто у формі коментарів, інтерв'ю, рідше як трансляція богослужінь (проте таку можливість мають лише найбільші за чисельністю релігійні організації).

Слід підкреслити, що релігійні ЗМІ мають постійний і системний вплив на погляди своєї аудиторії, але вона не чисельна, оскільки не всі віряни окремої парафії читають такі видання. Значно більшою є аудиторія приватних та державних ЗМІ. Та дуже часто і тематика виходить за межі релігійних проблем і стосується актуальних соціальних, політичних та інших питань.

Здійснювати вплив на суспільство релігійні організації можуть через співпрацю з органами державної влади та особисті зв'язки. Співпраця з органами державної влади та особисті зв'язки релігійних ієрархів та духовенства надають можливість вирішувати існуючі проблеми релігійної організації, створювати кращі умови для її діяльності, і за певних обставин (наприклад, залучення ЗМІ) також може виступати способом популяризації даної релігійної спільноти. Проте може стати і можливістю демонстрації власної позиції щодо конкретної події чи рішення в державі. Але така співпраця може стати способом залучення вірян визначеної релігійної організації до підтримки політичної сили на виборах чи у прийнятті політичного рішення. Політики можуть використовувати представників релігійних організацій, для своєї підтримки. Інтеграція релігійних організацій в систему освіти, в оборону, соціальну сферу, в сферу охорони здоров'я відбувається через співпрацю релігійних організацій з органами влади та державними структурами, що втілюється в договорах про співпрацю в конкретних проблемах з різними міністерствами. Також варто додати, що в Україні прийнято закон про діяльність священників-капеланів в органах та установах пенітенціарної системи щодо здійснення душпастирської опіки серед арештованих і засуджених. Також така співпраця відбувається, у роботі релігійних організацій при міністерствах, де створюються як дорадчі органи громадські ради з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями. Наприклад в

Україні таку діяльність здійснює: Громадська рада при Міністерстві культури України, до якої входять також представники низки Церков і релігійних організацій (православні, греко- та римо-католики, євангельські християни, іудеї та мусульмани), Громадська рада з питань співпраці Міністерством охорони здоров'я України з Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), Громадська рада з питань співпраці з Церквами та релігійними організаціями при Міністерстві освіти і науки України, Громадська рада з питань співпраці з релігійними організаціями при Міністерстві закордонних справ України, Рада у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України. Кожна з цих громадських рад ставить перед собою завдання для покращення відповідної сфери державної політики із врахування поглядів релігійних організацій та церков. Слід сказати, що такими способами (підписання договорів з державними структурами про співпрацю, роботою громадських рад) релігійні організації включаються в роботу державних органів, з метою забезпечити дотримання виконання законодавства щодо свободи совісті та віросповідання, а також консультації та співпраці з державними структурами щодо вирішення проблем у відповідних сферах, прийняття доцільних рішень, ознайомлення громадськості з роботою органів влади та їх планами діяльності, створення організаційних та правових умов, і механізмів для реалізації громадянами права на участь в управлінні державними справами тощо. Такі громадські релігійні ради, залучені в роботу державних органів влади, хоча на дорадчих основах, все ж вони знайомі з питаннями порядку денного відповідних державних структур. Це дає їм можливість пропонувати таким органам влади власний погляд на проблему, а також вчасно ознайомлювати громадськість з розглядом відповідного рішення. Варто зазначити, що в українських реаліях подібного роду вплив є несуттєвим та неіснуючим. Потрібно використовувати інші важелі впливу, зокрема, особисті зв'язки, якщо такі є, вищих духовних ієрархів та керівництва таких структур, чи інших впливових вищих посадових осіб. В Україні вплив на прийняття рішень в державі залежить від політики щодо релігійних організацій, яку здійснюють перші особи держави, а також від їхнього ставлення до релігійної організації та їх відносини з вищими духовними ієрархами.

Важливим засобом впливу на суспільство виступає місіонерська та соціальна діяльність релігійних організацій. Місіонерська та соціальна діяльність, окрім своїх основних завдань за призначенням, так чи інакше служать засобом поширення інформації про релігійну організацію, її погляди, діяльність та цінності. Такий вид діяльності також сприяє формуванню іміджу релігійної організації в суспільстві. Позитивну оцінку з боку суспільства отримує соціальна діяльність церков, особливо благодійна.

С. Здіорук і В. Токман здійснили детальний моніторинг соціальної сторони діяльності українських релігійних організацій. Окремі релігійні організації беруть участь у розв'язанні проблем соціально незахищених верств населення: облаштовують пункти безкоштовного харчування нужденних; здійснюють медичне забезпечення та лікування малозабезпечених; організують літній відпочинок дітей з бідних сімей, дітей-сиріт та дітей-інвалідів; допомагають школам, будинкам-інтернатам, медичним закладам; створюють при храмах і монастирях

дитячі будинки, школи-сиротинці, соціально-реабілітаційні центри для нарко- та алкоголезалежних осіб, хворих на СНІД; займаються духовною опікою громадян, які перебувають у виправних закладах тощо. В сфері медицини релігійні організації також здійснюють діяльність, зокрема, допомагають у роботі пересувних медичних клінік (Українська лютеранська церква), створюють медичні асоціації (Українська уніонна конференція церкви адвентистів сьомого дня), заснують мережу безкоштовних аптек (РКЦ). Благодійні організації окремих церков реалізують різні соціальні проекти (УГКЦ – «Домашня опіка», «Допомога на колесах дітям вулиці», «Консультативний центр для жінок, постраждалих від торгівлі людьми»). Врегулювання проблем, породжених дією стихійних природних факторів, також є об'єктом уваги релігійних організацій (УГКЦ, УПЦ КП, УПЦ МП). Християнські конфесії динамічно розгортають волонтерський рух. Суть його полягає у створенні невеликих груп віруючих, які надають адресну соціальну, медичну та патронажну допомогу інвалідам, хворим, громадянам похилого віку, дітям-сиротам, опікуються засудженими в місцях позбавлення волі. Релігійні організації освоюють нові форми соціального служіння такі як, наприклад, недержавний церковний пенсійний фонд «Покрова» (УГКЦ), з метою забезпечити гідну пенсію насамперед священнослужителям і мирянам, але не тільки греко-католицької церкви. В сфері культури населення здійснює діяльність мультимедійних центрів та ТВ студій (РКЦ), різноманітні мистецькі заходи (VI Міжнародний кінофестиваль «Покров»). Соціальні проекти і програми релігійних організацій здійснюються в межах створених місій та братств (Всеукраїнське братство святого апостола Андрія Первозванного (УПЦ КП); Братство преподобного Нестора Літописця (УПЦ МП); «Українська місія благовістя» (ЄХБ); християнська місія «Віфлієм» (ХВС); місія «Карітас-Спес», регіональна місія «Сестер Святого Йосипа» (РКЦ); місійне товариство «Святого апостола Андрія Первозданного» (УГКЦ)). Релігійні організації в Україні також заснують благодійні фонди, зокрема, «Карітас» (УГКЦ), «Острів надії» (УПЦ МП), «Дар життя» (УЛЦ), «Крихіт Лазару» (Закарпатська реформатська церква). За підтримки міжнародних організацій та вірян-одноверців реалізовано спільні соціальні ініціативи, як наслідок співпраці зросли обсяги гуманітарних вантажів від міжнародних організацій. Найбільш активними в цій сфері діяльності є протестантські об'єднання [3]. Таким чином, релігійні організації охопили своєю діяльністю великий спектр роботи щодо соціального забезпечення незахищених верств населення та розвитку і вихованню молоді.

Навчальні заклади релігійних організацій та їх участь у релігійній освіті також виступають засобом впливу на суспільство, оскільки формують у своїх вихованців погляди на всі сфери життя особи, в тому числі і на політику, крізь призму вчень церкви чи релігійної організації. На даний момент в Україні релігійні організації не мають права засновувати власні навчальні заклади, проте це питання вирішується парламентаріями. Парламентський Комітет з питань науки і освіти підтримав законопроект щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів державного стандарту освіти, тому можливо будуть внесені зміни в законодавство. В цілому ми можемо розділити освіту релігійного спрямування

на такі підрозділи: власне релігійні навчальні заклади (семінарії), світські навчальні заклади засновані лише релігійною організацією та релігійні дисципліни в школах, курси, недільні школи організовані релігійною організацією чи за її залученості. Власне релігійні навчальні заклади формують у випускників відповідні цінності та світогляд, які вони будуть поширювати та формувати відповідні погляди у своїх парафіях, в межах роботи в різних проектах та заходах, що організуються або підтримуються релігійною організацією. Адже окрім здійснення релігійної практики (культу, обряду), просвітницька, місіонерська, соціальна робота також виконується служителями культу. Створюючи світський навчальний заклад релігійна організація, як засновниця має право навчати та прищеплювати учням окрім суто релігійної складової вчень церкви і відповідні загальносуспільні цінності та переконання, навички, які допоможуть орієнтуватись в суспільному житті держави в тому числі. Американський вчений Дональд Джарвіс виокремлює три види релігійної освіти: наставляння, релігієзнавство, етичне виховання. Де «наставляння» передбачає викладання вчення релігійної організації, «релігієзнавство» – викладання історії релігії чи наукового огляду сучасних релігій, а «етичне виховання» – викладання різних етичних поглядів [2].

Світогляд і дії людини залежать від багатьох соціальних факторів і від її релігійної віри також як підґрунтя для сприйняття вчення релігійної організації. Релігійна організація через свої соціальні вчення надає вірянину своє бачення соціальних, політичних та інших проблем суспільства, ідей щодо суспільного існування, норм поведінки та цінностей, яких правильно дотримуватись з точки зору конкретної релігії. Саме тому соціальні вчення, як релігійне відображення світогляду релігійної особи, впливають на її політичні погляди та поведінку вірянина.

Висновки. Релігійні організації є частиною суспільства, які об'єднують громадян для задоволення їх релігійних та соціальних потреб. Якщо релігійна організація є чисельною та авторитетною організацією, то безперечно вона має вплив на частину суспільства. Вона може висловлювати схвалення чи незгоду з конкретним політичним рішенням і її позиція матиме значення та вплив на громадян. Релігійні організації не є політичною силою, вони не приймають рішень політичного рівня і відповідно не мають прямих законних важелів впливу на владу в державі. Проте політичний потенціал релігійних організацій полягає не у їх безпосередній участі в різних політичних процесах, а у можливості впливати на думку вірян та на суспільство. Це стає можливим за наявності та застосування наступних засобів впливу: соціальний (релігійний) капітал, релігійна мережа, особисті зв'язки за межами релігійної спільноти, можливість використання різних каналів ЗМІ (власних і тих, що перебувають у іншій власності, мережі Інтернет), співпраця з органами державної влади, місіонерська діяльність, соціальна діяльність, наявність навчальних закладів та через соціальні вчення.

Список використаних джерел

1. Бурдьє П. Формы капитала // Экономическая социология. – 2002. – Т.3. – №5 (ноябрь). – С.60–75.
2. В Києві розпочав мовлення перший католицький телеканал EWTN [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/religious_media_and_Internet/45866/. – Назва з екрану.

3. Здіорук С., Токман В. Соціальна діяльність церков та релігійних організацій в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/february2009/9.htm>. – Назва з екрану.

4. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий // Общественные науки и современность. – 2001. – №3. – С.120–139. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://skabber.nir.com.ua/files/Социальный%20капитал.pdf>. – Название с экрана.

5. Мечковская Н. Б. Семиотика. Язык. Природа. Культура: Курс лекций. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 594 с.

6. Патнем Р. Щоб демократія спрацювала. Цивільні традиції в сучасній Італії [Електронний ресурс] / Р. Патнем. – М.: [Б.м.], 1996. – Режим доступу: msps.ru/libr/pub/putnam_rv.html. – Назва з екрану.

7. Патнем Р. Игра в гольф в одиночку: размывание общественного капитала Америки // Вып.8 (20). – август 2004 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.situation.ru/app/j_art_542.htm. – Название с экрана.

8. Серета Ю. В. Соціальний капітал в Україні та інших країнах Європи: легітимність агрегованого конструкту // Український соціум. – 2013. – №4 (47).

9. Фукуяма Ф. Доверие. Социальные добродетели и путь к процветанию / Под общ. ред. М. Колопотина. – М.: Издательство «АСТ», 2004.

10. Хома Н. М. Підходи до розуміння категорії «соціальний капітал» у політичній науці // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Вип.145/2013. Серія: Політологія. – Севастополь, 2013. Теорія і методологія політичної науки. – С.35–38. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fsn.fhum.info/pdf/145/145_07.pdf. – Назва з екрану.

11. Fennema M., Tillie J. (2001) Civic Community, Political Participation and Political Trust of Ethnic Groups // Connections. – Vol.24 (1). – P.26–41. [Electronic resource]. – Access: http://www.insna.org/PDF/Connections/v24/2001_I-1_26-41.pdf. – Name of the screen.

12. Putnam R. D. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. – New York, 1993.

13. Putnam Robert D. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. – NY: Simon and Schuster, 2000. – P.19.

14. Willaime Jean Religion in Ultramodernity, in: Theorising Religion. Classical and Contemporary Debates, edited by James A. Beckford and John Walliss, Aldershot, Ashgate, 2004. – P.77–89.

References

1. Burd'e P. Formy kapitala // Jekonomicheskaja sociologija. – 2002. – T.3. – №5 (nojabr'). – S.60–75.

2. V Kyjevi rozpochav movlennja pershyj katolyckyj telekanal EWTN [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/religious_media_and_Internet/45866/. – Nazva z ekranu.

3. Zdiuruk S., Tokman V. Social'na dijalnist' cerkov ta religijnyh organizacij v Ukrai'ni [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/february2009/9.htm>. – Nazva z ekranu.

4. Koulman Dzh. Kapital social'nyj i chelovecheskij // Obshhestvennye nauki i sovremennost'. – 2001. – №3. – S.120–139. [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://skabber.nir.com.ua/files/Social'nyj%20kapital.pdf>. – Nazvanie s jekrana.

5. Mechkovskaja N. B. Semiotika. Jazyk. Priroda. Kul'tura: Kurs lekciy. – M.: Izdatel'skij centr «Akademija», 2007. – 594 s.

6. Patnem R. Shhob demokratija spracjuvala. Cyvil'ni tradicii' v suchasnij Italii' [Elektronnyj resurs] / R. Patnem. – M.: [B.m.], 1996. – Rezhym dostupu: msps.ru/libr/pub/putnam_rv.html. – Nazva z ekranu.

7. Patnjem R. Igra v gol'f v odinochku: razmyvanie obshhestvennogo kapitala Ameriki // Vyp.8 (20). – avgust 2004 g. [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.situation.ru/app/j_art_542.htm. – Nazvanie s jekrana.

8. Sereta Ju. V. Social'nyj kapital v Ukrai'ni ta inshyh kraih Jevropy: legitymnist' agregovanogo konstruktua // Ukrai'ns'kyj socium. – 2013. – №4 (47).

9. Fukujama F. Doverie. Social'nye dobrodeteli i put' k procvetaniju / Pod obshh. red. M. Kolopotina. – M.: Izdatel'stvo «AST», 2004.

10. Homa N. M. Pidhody do rozuminnja kategorii' «social'nyj kapital» u politychnij nauki // Visnyk SevNTU: zb. nauk. pr. Vyp.145/2013. Serija: Politytologija. – Sevastopol', 2013. Teorija i metodologija politychnoi' nauky. – S.35–38. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://fsn.fhum.info/pdf/145/145_07.pdf. – Nazva z ekranu.

11. Fennema M., Tillie J. (2001) Civic Community, Political Participation and Political Trust of Ethnic Groups // Connections. – Vol.24 (1). – P.26–41. [Electronic resource]. – Access: http://www.insna.org/PDF/Connections/v24/2001_I-1_26-41.pdf. – Name of the screen.

12. Putnam R. D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. – New York, 1993.

13. Putnam Robert D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. – NY: Simon and Schuster, 2000. – P.19.

14. Willaime Jean *Religion in Ultramodernity*, in: *Theorising Religion. Classical and Contemporary Debates*, edited by James A. Beckford and John Walliss, Aldershot, Ashgate, 2004. – P.77–89.

Hrynkiw M. V., competitor of the Department of Political Science, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), grinkivmaria@gmail.com

The political potential as a resource capabilities and methods of influence of religious organizations on the society

In the article analyzes of the political potential of religious organizations. Disclosed factors determining the possibility of political influence of religious organizations in the country.

Keywords: *religious organization, social capital, social and religious networks, social doctrine.*

Грыньків М. В., соискатель кафедры политологии, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), grinkivmaria@gmail.com

Политический потенциал как ресурсные возможности и способы влияния религиозных организаций на общество

Проводится анализ политического потенциала религиозных организаций. Раскрываются факторы, определяющие возможность политического влияния религиозных организаций в государстве.

Ключевые слова: *религиозная организация, социальный капитал, социальная и религиозная сети, социальные учения.*

* * *

УДК 327

Детинченко О. П.,
аспірантка кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів),
oksanastadnyk@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕЙНОГО, КОМЕРЦІЙНОГО ТА РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ ЯК ОСНОВНИХ ФОРМ НОВОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ

Досліджено три форми теорії нового лібералізму: ідейний, комерційний та республіканський лібералізм. Цими трьома формами теорії Е. Моравчик об'єднує основні гіпотези в рамках ліберальної теорії міжнародної політики та, водночас, робить акцент на різних факторах впливу і причинних механізмах формування зовнішньополітичних преференцій держав.

Ідейний лібералізм розглядає вплив соціальних ідентичностей на зовнішньополітичні преференції як центральний для пояснення кооперації та конфлікту в міжнародних відносинах. Комерційний лібералізм зводить поведінку держави до економічних інтересів важливих суспільних акторів. Тут також центральним поняттям є виникнення кооперації на міжурядовому рівні. Республіканський лібералізм конкретизує взаємозалежність між політичною структурованістю країни та її зовнішньополітичною поведінкою.

Саме завдяки такому поділу ліберальної теорії новий лібералізм Е. Моравчика називають інтегрованою, структурованою, систематизованою теорією, якій вдалося поєднати всі існуючі наприкінці ХХ ст. ліберальні теорії.

Ключові слова: *зовнішня політика, новий лібералізм, інтереси суспільних груп, суспільні актори, преференції, міжнародне середовище, групи інтересів.*

Теорія нового лібералізму є відносно новою в науці про міжнародні відносини. Вона виникла через недосконалість класичної ліберальної теорії і сьогодні претендує на статус однієї з ключових теорій міжнародних відносин. Новий лібералізм є унікальним явищем в науці, з огляду на його масштабність та методологію.

Попри велику увагу до теорії нового лібералізму у європейських дослідників, дана проблема залишилася поза увагою науковців держав пострадянського простору. В Україні на даний момент немає літератури, присвяченої теорії нового лібералізму. Основноположими в дослідженні стали праці Е. Моравчика «Преференції

та влада у Європейському Співтоваристві: ліберальний міжурядовий підхід» (1993), «Про преференції серйозно: ліберальна теорія міжнародної політики» (1997), «Вибір Європи: соціальне призначення та державна влада» (1998), «Новий лібералізм» (2010) та інші, де автор висвітлює концепцію своєї преференційної теорії, підтверджує її на прикладі процесу європейської інтеграції. Дуже цінною у дослідженні була праця З. Шідера «Новий лібералізм», в якій автор детально вивчає запропоновану Моравчиком теорію нового лібералізму.

У даній статті дослідимо три форми теорії нового лібералізму: ідейний, комерційний та республіканський лібералізм. Вивчимо їх особливості та основні концепції. Проаналізуємо практичне значення ідейного, комерційного та республіканського лібералізму нової ліберальної теорії.

Наприкінці ХХ ст. не існувало єдиної уніфікованої теорії лібералізму, паралельно розвивалася ціла низка ліберальних підходів. Крім того, ліберальна теорія не могла задовольнити вимоги часу. Через розбіжність між емпіричним описом та політичною реальністю вона не відповідала запитам щодо прогнозування міжнародних процесів і явищ. Зазначені недоліки ліберальної теорії спробував подолати політолог Гарвардського університету Ендрю Моравчик шляхом реформування ліберальної теорії в неідеологічному сенсі. Він запропонував преференційну теорію нового лібералізму, котра застосовує гіпотезу про внутрішньо–суспільні преференції як ключовий чинник формування зовнішньої політики держав. При цьому ключовою метою теорії залишається пояснення міжнародних відносин. Теорію нового лібералізму можна охарактеризувати на основі трьох центральних аспектів: 1) Визначальними акторами в міжнародних відносинах є не держави, а соціальні актори і внутрішньо–суспільні групи. 2) Зовнішньополітична діяльність держави впливає з суспільних інтересів, які сформувалися у внутрішньодержавному політичному процесі. 3) Співробітництво чи конфронтація у міжнародних відносинах залежать від того, наскільки суспільні преференції, репрезентовані державами, гармонують чи суперечать між собою. Таким чином Моравчик прагнув систематизувати ліберальну теорію і знову вписати її як динамічну наукову парадигму у порядок денний теорії міжнародних відносин.

На основі ключових парадигм плюралістичної теорії нового лібералізму Моравчик виокремлює три форми ліберальної теорії і називає їх ідейним, комерційним і республіканським лібералізмом. Ці форми теорії наголошують на різних факторах впливу і причинних механізмах формування зовнішньополітичних преференцій [5].

Ідейний лібералізм класифікує суспільні виклики за певними формами соціального та політичного ладу. Згідно з даною формою нового лібералізму зовнішньополітичні преференції визначаються соціальними ідентичностями та цінностями. У цьому визначенні Моравчик говорить про набір преференцій, спільних для індивідів відносно наявних кордонів і природи суспільного матеріального забезпечення, який по черзі визначає природу легітимного внутрішнього ладу [10, с. 525]. Визначальними джерелами легітимізації, які сприяють формуванню соціальних ідентичностей всередині держави, є суспільні блага як, наприклад, територіальні межі, легітимні політичні